

За Потоцьких замовлю слово

Сумна новина прийшла з Франції. 15 серпня 2020р. у віці 91 рік померла Марія Рей з дому Потоцьких

Пані Марія народилася 22 жовтня 1929 р. в містечку Деражне Костопільського повіту Волинського воєводства в сім'ї графа Романа Потоцького. Походила зі знатного роду. Її дід по батькові був Юзеф Миколай Потоцький (1862-1922), великий землевласник і промисловець, депутат II Державної думи, мандрівник і письменник, один з найбагатших людей цілої Європи. Дід по матері – князь Северин Францішек Святополк-Четвертинський (1873-1945) – видатний політик, підприємець і землевласник, теж депутат Думи, віце-маршалок сейму II Речі Посполитої. До дальших предків належали учасник повстання 1830 –1831 рр. Роман Сангушко на прізвисько «Сибіряк» і польський вчений, письменник, автор знаменитого «Рукопису, знайденого в Сарагосі» Ян Потоцький.

Більшу частину життя Марія Рей прожила у французькому Монтрезорі. У Деражному мешкала всього 10 перших літ життя. У листі до автора цих рядків згадувала Деражне як райський куточок свого дитинства. За десять років (1929 – 1939) її батько зумів створити в у містечку зразкове рільниче госпо-

дарство, відомий на всю Польщу кінний завод, вибудував і старанно доглядав унікальної краси парково-палацовий комплекс. Край усьому поклала війна. Приїхавши 1996 року в Деражне вперше після довгої розлуки, пані Марія нічого не могла впізнати.

У день, коли я пишу ці рядки, 7 вересня 2020 р., мав би відзначати 90-річний ювілей і син графа Романа Потоцького, Роман Потоцький-молодший. Він помер у Кракові в січні 2013 р. Як і сестра Марія, Роман дуже любив Деражне, кілька разів приїжджав у часи нашої незалежності. Не раз повторював: «Ваша країна – то найпрекрасніший на світі край. Такого нема більш ніде. Дуже мене туди тягне». А то якось мовив: «Часом думаю, що, може, мені в Деражному хату купити і поселитися? Чи, може, люди мене не любитимуть?». Тоді я відповів панові Роману, що повернення у своє минуле завжди приносить людині розчарування. Так буде і з ним. А щодо любові: українці гостинні люди і шанують усіх, хто приходить до них з хлібом, а не з каменем. Як колись його батьки.

Історики не люблять Потоцьких. На-

віть польські історики. «Ну, бо наш рід більше дбав за свою фортуна, ніж за державу», – пояснював мені Роман Потоцький-молодший. Проте в Деражному Потоцькі залишили по собі добру славу, гарно вписалися в місцеву історію. Граф вільно говорив українською мовою, вимагав цього від дітей, мусили навіть знати українських пісень. Першим при зустрічі скидав капелюха. Не дурався їхати поруч з селянином на його возі, чого не дозволяв собі жодний голова колгоспу в радянські часи. Дераженці відповідали Потоцьким взаємністю. Після піврічної відсутності графа через хворобу в 1935 р. зустрічали його вітальною брамою, прикрашеною квітами. Коли в 1939 р. нова влада захотіла вигнати графиню з п'ятьма дітьми (чоловік був на війні) з палацу, подавши це як рішення місцевої громади, то всі як один учасники зборів стали на їх захист, а один з присутніх сказав: «Не буду я її з дому виганяти. Як я погорів, то вона мої діти годувала». Як Марія, так і Роман з вдячністю згадували, що люди їх дуже підтримували восени 1939р., а під зиму допомогли втекти до Польщі. Мешкали втікачі в Суховолі на

Люблінщині в діда Северина, а коли того забрало гестапо – у замку Ланцут коло Жешува. Доля порозкидала Потоцьких по світу, проте вони зберегли теплі спогади про Деражне, так само, як у селі збереглася гарна пам'ять про них.

Володимир ШАБАРОВСЬКИЙ